

Megengedő mondatok a magyarban

Donáti Flóra Lili¹ – É. Kiss Katalin² – Christopher Piñón³

¹ Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK

² ELTE Nyelvtudományi Kutatóközpont

³ Université de Lille, UMR 8163 STL

Kivonat: A dolgozat a megengedő szemantikai viszonyt kódoló magyar összetettmondat-típusokat, köztük a nem-feltételes és a feltételes megengedő mondatokat elemzi. Vizsgálja a mondatok előfeltételezett és állított jelentését. A nem-feltételes megengedő összetett mondatokban az állított jelentés a mellékmondati és a főmondati proposíciók konjunkciója, az előfeltevés pedig, hogy a két proposíció konjunkciója kevésbé valószínű egy episztemikus validátor számára, mint a mellékmondati proposíciónak a főmondati proposíció releváns alternatívájával való együttes előfordulása. Az előfeltevés hordozója a mellékmondat *bár*, *noha* vagy *jóllehet* kötőszava. A feltételes megengedő összetett mondatok esetében az az állított jelentés, hogy a mellékmondatban megfogalmazott feltétel esetén megvalósul a főmondatban megfogalmazott következmény, és az az előfeltevés, hogy a főmondati következménynek a mellékmondatban megfogalmazott feltétel esetén való megvalósulása kevésbé valószínű az episztemikus validátor szerint, mint egy alternatív feltétel esetén való teljesülése. Az előfeltevésben szereplő alternatív feltételt az összetett mondat fókuszát képező feltételes mondatához csatolt *is* partikula hívja elő, a skaláris elemét pedig a *még* partikula lexikalizálja.

Kulcsszavak: megengedő szerkezet, megengedő jelentés, előfeltevés, *is*, *még*, *bár*

1. Bevezetés

Tanulmányunk célja feltárni az (1)–(3) alatti mondatok jelentését, közös és eltérő jelentéskomponenseiket, valamint azonosítani az ezen jelentéselemeket kódoló összetevőket és szerkezeti relációkat.

- (1) Bár/noha/jóllehet esik az eső, megtartjuk az előadást.
- (2) a. (Még) ha esik is az eső, megtartjuk az előadást.
b. (Még) ha csak húsz néző jön is el, megtartjuk az előadást.

- (3) (*Még) Ha csak húsz néző is eljön, megtartjuk az előadást.

Az (1) és (2) alatti mondatok első tagmondatát megengedő mellékmondatokként kategorizálják a magyar nyelvtani leírások; a (3) alatti szerkezetet nem tárgyalják (l. Simonyi 1881–83: III/127–133; Bánréti 1983; Haader 2000: 522–526). Mi – részben Bánréti (1983: 10–11), valamint Haspelmath és König tanulmányát követve (1998: 566–567) – az olyan alárendelő összetett mondatot tekintjük megengedő alárendelésnek, melyben a mellékmondati proposíciónak a főmondati állítással való együttes teljesülése a beszélő vagy más episztemikus validátor várakozása szerint kevésbé valószínű, mint egy előfeltételezett alternatíva megvalósulása. További kritériuma a megengedő alárendelő összetett mondatok osztályába való besorolásnak, hogy a megengedő viszony ne alkalmoszerűen, hanem meghatározott formai eszközök következményeként jöjjön létre. Amellett érvelünk, hogy az (1) és (2) alatti példák megengedő alárendelő összetett mondatok. Olyan proposíciókat kapcsolnak össze (*esik az eső, és megtartjuk az előadást; csak húsz néző jön el, és megtartjuk az előadást*), melyek egyidejű teljesülése kevésbé valószínű a beszélő vagy más releváns személy számára. Kevésbé valószínű, mint az *esik az eső, és nem tartjuk meg az előadást*, illetve a *nem csak húsz néző jön el, és megtartjuk az előadást* proposíciók egyidejű teljesülése volna. Ezt az (1) alatti szerkezetben a *bár, noha* vagy *jóllehet* alárendelő kötőszó, a (2) alatti szerkezetben a nagy hatókörű *is* és *még* partikulák kódolják rendszerszerűen. A (3) alatti szerkezet esetében is létrejöhet ez az olvasat, azonban, mint megmutatjuk, létrejötte nem szükségszerű; nem az adott szerkezet által kódolt szemantikai jelentéskomponensről van szó, hanem csupán pragmatikai feltételekhez kötött következtetésről, amely a világról való tudásunknak köszönhető, és szituációként változik, hogy jelen van-e.¹

A tanulmány a következőképpen épül fel: a 2. rész az (1)-es példával illusztrált nem-feltételes megengedő alárendelést vizsgálja jelentéstani és formai szempontból. A 3. és 4. rész a (2a)-ban és (2b)-ben bemutatott feltételes megengedő összetett mondatokat tárgyalja, az 5. rész a gyakran de nem szükségszerűen megengedő jelentéssel bíró (3) alatti szerkezetet elemzi. A 6. rész összefoglalás.

¹ A megengedő szerkezetek köre tágabban is megvonható – l. König (2006), Schützler (2023, 2.2. fejezet). Így megengedő mellékmondatnak tekinthető az olyan szerkezet is, melynek megengedő kötőszóval bevezetett tagmondata módosítja, eltérő perspektívába helyezi a főmondati proposíciót, például: *Az elméletét új bizonyítékokkal támasztotta alá, bár ezek megítélése nem egyértelmű. Gyakran találkoztunk, bár nem rendszeresen.* Tanulmányunkban csak az (1)–(2) alatti sztenderd megengedő szerkezeteket vizsgáljuk.

2. A nem-feltételes megengedő alárendelés

A nem-feltételes megengedő alárendelő összetett mondat megengedő mellékmondatát megengedő kötőszó: a *bár* (*ámbár*, *habár*), *noha* vagy *jóllehet* vezeti be. A legtipikusabb, leggyakoribb megengedő kötőszó a *bár*. Például:

- (4) Bár kevesen jöttek el, megtartjuk az előadást.

2.1. Jelentés

Az (1)-es és (4)-es példákkal illusztrált mondattípus két állítást kapcsol össze. (1) esetében ez a két állítás: 'esik az eső' (p), és 'megtartjuk az előadást' (q). Ugyanakkor a mondat azt is kifejezi, hogy a *bár*-ral bevezetett állítás olyan körülményt fogalmaz meg, mely esetén a főmondatbeli állításnak akár az ellentettje is igaz lehetne. Sőt, a mellékmondati állításnak a főmondati állítással való egyidejű teljesülését a beszélő vagy a kontextus valamely szereplője – Stirling (1993) szóhasználatában a v episztemikus validátor – kevésbé valószínűnek ítéli, mint a főmondati állítás ellentettjével való egyidejű teljesülését. Ezt a jelentéskomponenst előfeltevésként azonosítjuk. Az (1)-es mondatnak tehát az alábbi jelentést tulajdonítjuk:

- (5) Bár esik az eső, megtartjuk az előadást.
 Állítás: $\text{esik-az-eső} \wedge \text{megtartjuk-az-előadást}$
 Előfeltevés:
 $[\text{esik-az-eső} \wedge \text{megtartjuk-az-előadást}] <_{\text{episztemikusan-valószínű}(v)}$
 $[\text{esik-az-eső} \wedge \neg \text{megtartjuk-az-előadást}]$

2.2. A jelentést kódoló lexikális és szerkezeti elemek

Az előfeltevés hordozója a *bár*, *noha* vagy *jóllehet* alárendelő kötőszó. A *bár/noha/jóllehet* tehát több szerepet is betölt; egyrészt szabad határozóként a főmondathoz csatolja az általa bevezetett tagmondatot, másrészt kódolja azt az előfeltevést, hogy a mellékmondat és a főmondat egyidejű állítása episztemikusan relatíve kevésbé valószínű.

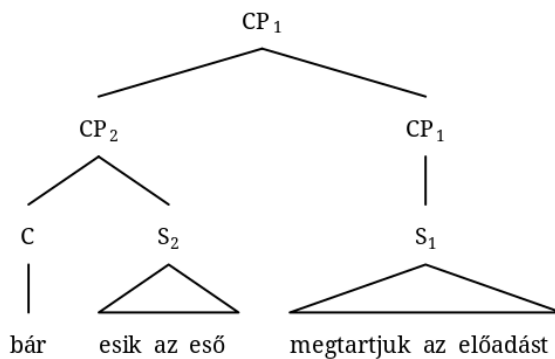
Az az állítás, hogy az (1) és (4) alatti mondattípus alárendelő összetett mondat, melyben a *bár/noha/jóllehet* alárendelő kötőszóként funkcionál, több érveléssel is alátámasztható. Ha a *bár/noha/jóllehet* mellérendelő kötőszó lenne, nem kerülhetne az első tagmondat elé, mint a (4)-es példában, és nem mozogna együtt tagmondatával, mint a (6)-os mondatban:

- (6) Megtartjuk az előadást, bár/noha/jóllehet kevesen jöttek el.

Az a lehetőség is kizárható, hogy aszindetikus, azaz, kötőszó nélküli mellérendelésről van szó, ahol a *bár/noha/jóllehet* diskurzuspartikulaként módosítja az egyik tagmondatot. A mellérendelésnek az alárendeléstől való megkülönböztetésére Langacker (1969) tesztjét használjuk.² Mint Langacker rámutatott, mellérendelő összetett mondatban az elől álló tagmondat névmása nem lehet korreferens a második tagmondat lexikális NP-jével (7a); alárendelő összetett mondat esetében viszont lehetséges a korreferencia (7b). A *bár*-ral, *noha*-val, *jóllehet*-tel bevezetett tagmondat értelmezése az alárendelő szerkezeti értelmezésnek felel meg: az első tagmondat névmása és a második tagmondat lexikális NP-je jelölheti ugyanazt a személyt (7c).

- (7) a. pro_i lázas beteg volt, és a tanár_{i/j} nem tartotta meg az órát.
 b. Amikor pro_i lázas beteg volt, a tanár_{i/j} nem tartotta meg az órát.
 c. Bár/Noha/Jóllehet pro_i lázas beteg volt, a tanár_{i/j} megtartotta az órát.

Az (1)-es és (4)-es példákkal illusztrált mondattípusnak az 1. ábrán levő szerkezetet tulajdonítjuk. A szerkezetben a teljes tagmondatokat CP-ként címkézzük. A CP által dominált szerkezet akár TP³, akár NegP, FocP vagy TopP terjedelmű lehet (azaz, lehet pusztán időjeles igei kifejezés, de tartalmazhat tagadást, fókusz és/vagy topikot is); e lehetőségeket S-ként általánosítjuk.



1. ábra. A megengedő mondatok szerkezete

A főmondat CP kategóriáját az indokolja, hogy néma kérdő vagy felszólító operátort is tartalmazhat, melyek feltételezett helye a CP projekció specifikálójában van (vö. Varga 2014), például:

² Langacker (1969: 167): „NP_a may not be used to pronominalize NP_p if NP_a and NP_p are elements of separate conjoined structures and NP_a precedes NP_p.”

³ A T(ense)P-ként címkézett kategória azonos É. Kiss (2002; 2014; stb.) PredP kategóriájával.

- (8) a. Bár kevesen jöttek el, megtartjuk az előadást?
 b. Bár kevesen jöttek el, tartsuk meg az előadást!

A *bár* feltételezésünk szerint az alárendelt CP kötőszói (C) pozícióját foglalja el. Alárendelő kötőszói szerepére utal, hogy a *Magyar történeti szövegtár* újmagyar kori példáiban lényegében mindig mondatkezdő helyen áll; a *bár* előtt topikot tartalmazó példák száma elenyésző. Kötőszóként való elemzése mellett szólnak Van Gelderen (2011) gazdaságossági elvei is, melyek a nyelvi változások során a mondatösszetevők kifejezésből fejkategóriává válását jósolják.⁴

Ugyanakkor a *bár/noha/jóllehet* alárendelő kötőszói szerepének ellentmondani látszik, hogy a *bár*, *noha* vagy *jóllehet* partikulával bevezetett tagmondat *de* kötőszóval vagy más ellentétes értelmű partikulával, például *azonban*-nal összekapcsolt ellentétes mellérendelő szerkezet előtagjaként is előfordulhat:

- (9) a. *Bár/Noha/Jóllehet* esik az eső, *de* megtartjuk az előadást.
 b. *Bár/Noha/Jóllehet* esik az eső, *azonban* az előadás nem marad el.

Ezek a szerkezetek Langacker tesztje szerint mellérendelő szerkezetek: második tagmondatuk lexikális alanya nem lehet korreferens az első tagmondat névmásával:

- (10) *Bár/noha/jóllehet* *pro*_{j/*i} lázas beteg volt, *de/azonban* a tanár_i megtartotta az órát.⁵

Ennek fényében a (9) és (10) alatti mondatok *bár/noha/jóllehet* eleme – az (1), (4), (6), (7) és (8) alatti mondatok *bár/noha/jóllehet* elemével ellentétben – nem alárendelő kötőszó, hanem megengedő partikula.

2.3. A *bár/noha/jóllehet* hordozta előfeltevés eredete

A *bár* kétarcú viselkedésére és a hozzá kapcsolódó előfeltevésre a *bár* története ad magyarázatot (l. Simonyi 1881–83: I/214–216; Klemm 1934; Rác 1995: 714; Halm 2023). A *bár* a *bátor(on)* határozószóból grammatikalizálódott. A *bátor(on)* módhatározószó először bátorító, engedélyező, illetve belenyugvást kifejező határozószóvá, majd lexikális tartalmának fokozatos kiüresedésével ráhagyást, megengedést kifejező diskurzuspartikulává értelmeződött át, végül egyrészt megengedő, másrészt óhajtó kötőszóvá vált. Bátorító, engedélyező (11a), illetve

⁴ „Be a head rather than a phrase” (Van Gelderen 2011: 13–14).

⁵ A *mégis* nem tartozik a mellérendelő szerepű kötőszók/partikulák közé; a komment élén álló hangsúlyos határozószó. Az (i) példa Langacker tesztje szerint is alárendelő szerkezet:

- (i) *Bár* *pro*_{j/i} lázas beteg volt, a tanár_i mégis megtartotta az órát.

belenyugvást kifejező (11b) határozószóként többnyire kötőmóddal állt, mint az alábbi ómagyar példák mutatják:

- (11) a. [az kőuet ennekőm *bator* megh ne mutassad]: merth en egez zomóketh sem uallok

(Kazinczy-kódex 49r)

- b. ki a yocat zereti [*bator* ielős binős legön] ennec ol'mel' análi ziue vağon

(Guary-kódex 042)

A 'határozószó > diskurzuspartikula > kötőszó' változás formai egyszerűsödésével is együtt járt; az eredeti *bátoron*-ból *bátor*, majd *bár* lett. A *bár* a *ha* kötőszóval és az *ám* partikulával összeforrva (*habár*, *ámbár*) is alkothat megengedő alárendelő kötőszót. Ugyanakkor partikulaként is tovább él, és e minőségében állhat ellentétes mellérendelő szerkezet első tagmondatában.

A *bátor/bár* használata mind bátorító, engedélyező, mind belenyugvást, ráhagyást kifejező szerepében azzal az előfeltevéssel járt együtt, hogy az adott esemény nem magától értetődő, nem várt, relatíve valószínűtlen az adott szituációban, hiszen különben nem volna szükség bátorításra, engedélyezésre, illetve belenyugvásra, ráhagyásra. A kötőszóvá grammatikalizálódott *bár* megengedő kötőszóként is megőrizte lexikális jelentéséből eredő előfeltevését.

A *bár* szinonímái is hasonló utat jártak be: lexikális jelentéssel bíró elemekből grammatikalizálódtak alárendelő kötőszóvá, és az általuk felidézett előfeltevés korábbi lexikális jelentésük maradványa. A *noha no-* eleme A *magyar nyelv etimológiai szótára* (Benkő 1970: II/1021) szerint a *no* bátorító partikulával azonos (ebből erednek a *noszogat*, *nógat* 'no, no szókkal bíztat' igék is). A *ha* – a *habár ha* eleméhez hasonlóan – nem fejez ki feltételeességet. Az ómagyarban a *noha* még többnyire ellentétes mellérendelő szerkezetben szereplő ráhagyó partikula:

- (12) [*Noha* bwnős vagyok]: *de* teh mondad: nem jöttem hynya az ygazakath hanem az bwnősoketh penitenciarah

(Könyvecse 29v)

A *jöllehet* ómagyar kori előzménye a *jól lehet, hogy ..., de ...* (eredetileg talán *jó, lehet, hogy ..., de ...*) megengedő értelmű ellentétes mellérendelő szerkezet (Benkő 1970: II/279) – lásd a (13a) alatti példát. Itt ellentétes mellérendelő kötőszóként a nyomatékos *de maga* szerepel. Ugyanakkor a szintén ómagyar kori (13b)-ben a *jöllehet* már elvesztette szemantikai és szintaktikai komplexitását; megengedő partikulaként funkcionál, sőt már alárendelő kötőszóként is elemezhető.

- (13) a. [ȳol leheth vram Iesus hogȳ te zenth athȳad kȳwel ȳstensegben egȳ wagȳ tegod sonha el nem hagȳoth wolna] *de maga* [ez nagȳ kenodnak latathȳaerth ez wȳlagȳ nepeknek vgȳ esmertetȳk wala].
(Czech-kódex 23)

- b. Ez Amos ꝑpheta nē uolt Isayasnac at't'a *iollèhèt* az es ꝑpheta volt
(Bécsi kódex 2/213)

A *bár*-hoz hasonlóan mind a *noha*, mind a *jöllehet* ma is használható ellentétes mellérendelő összetett mondat előtagjának megengedő partikulájaként is, amint a *Magyar történeti szövegtár* mai magyar példái bizonyítják:

- (14) a. mert *noha* fáradságos volt eljutni a vízesés lábáig, *de* végre odaérték.
b. *Jöllehet* más, hosszabb életű folyóiratok anyagában is lehet találni gyenge műveket, *de* nyolc szám esetében ezek nehezebben tűnnek el, mint például évi 12-nél.

2.4. Részösszefoglalás

A *bár* és szinonímái, a *noha* és a *jöllehet* megengedő előfeltevéssel együtt járó alárendelő kötőszók. Az általuk bevezetett mellékmondat és főmondatának szemantikai viszonya az alábbi módon ábrázolható:

- (15) *bár/noha/jöllehet* p, q
Állítás: $p \wedge q$
Előfeltevés: $[p \wedge q] <_{\text{episztemikusan-valószínű}(v)} [p \wedge \neg q]$

A *bár*, a *noha* és a *jöllehet* megengedő partikulaként ellentétes mellérendelő szerkezet előtagjában is előfordul.

3. A feltételes megengedő szerkezet

A (2a,b) alatt bemutatott feltételes megengedő alárendelő összetett mondat megengedő mellékmondata *ha* kötőszót tartalmazó, *is* partikulától módosított, választhatóan *még* partikulával bevezetett feltételes mellékmondat. Az *is* partikula enklitikumként a mellékmondat igéjéhez vagy az ígét tartalmazó fonológiai szó hangsúlyos eleméhez simul. A *még* partikula proklitikumként áll a mellékmondat élén.

3.1. Jelentés

A feltételes megengedő mellékmondat – a *bár*-ral bevezetett mondatípussal ellentétben – nem az aktuális, hanem egy lehetséges világhoz köti a mellékmondat és főmondat közötti megengedő viszonyt.

Először a (16) alatt újra idézett (2a) mondat jelentését bontjuk ki.

(16) (Még) ha esik is az eső, megtartjuk az előadást.

E mondat jelentése is állított és előfeltételezett jelentéskomponensekből tevődik össze. Az állított jelentés megegyezik a sima feltételes mondatéval: ha esik az eső, megtartjuk az előadást. Az előfeltevés pedig: *c* kontextusban az *esik az eső* állításnak létezik egy *p* fókuszalternatívája⁶, amelyre szintén igaz, hogy ha *p* teljesül, megtartjuk az előadást, valamint hogy az *esik az eső és megtartjuk az előadást* állítás episztemikusan kevésbé valószínű a *v* episztemikus validátor számára, mint az, hogy *p és megtartjuk az előadást*.

(17) (Még) ha esik is az eső, megtartjuk az előadást.

Állítás: *esik-az-eső* → *megtartjuk-az-előadást*

Előfeltevés:

$\exists p(p \in \text{ALT}_c([\text{esik-az-eső}]) \wedge p \neq [\text{esik-az-eső}] \wedge (p \rightarrow \text{megtartjuk-az-előadást}) \wedge [\text{esik-az-eső} \wedge \text{megtartjuk-az-előadást}] <_{\text{episztemikusan-valószínű}(v)} [p \wedge \text{megtartjuk-az-előadást}])$

Az *esik az eső* lehetséges fókuszalternatívái az alternatív időjárási körülmények. Ezek a (feltehetőleg szabadtéri) előadás megtartására való alkalmasság szempontjából vannak rendezve, például: *süt a nap > fúj a szél > esik az eső > vihar van > havazik*, és a megengedő mondat ezen a skálán jelöl ki egy pontot, amelynél az előadás még megtartható.

3.2. A jelentést kódoló lexikális és szerkezeti elemek

A megengedő viszonynak helyt adó lehetséges világokat a *ha* feltételes kötőszó hívja elő. A feltételes kötőszó a feltételes mód használatát is megengedi a mellékmondatban vagy mindkét tagmondatban. A feltételes mód használata a feltétel bekövetkeztének nagy fokú valószínűtlenségét, nem várt voltát jelzi:

⁶ Itt Rooth (1992) fókuszfelfogását követjük. Eszerint az összetett mondat rendes jelentése mellett ('Ha esik az eső, megtartjuk az előadást') alternatívákat is előhív, melyekben a fókuszált összetevőt (esetünkben a feltételes mondatot) hasonló jelentéstani típusú összetevők helyettesítik, például: 'Ha süt a nap, megtartjuk az előadást'; 'Ha fúj a szél, megtartjuk az előadást'. Ez a fókuszértelmezés É. Kiss (1998) információs fókuszának feleltethető meg; tágabb fogalom, mint a kimerítő azonosítást kifejező szerkezeti fókusz; nem kötődik egyetlen szerkezeti pozícióhoz és nem szükségszerűen kimerítő értelmű.

(18) Még ha esne is az eső, megtartjuk az előadást.

Az előfeltevésben szereplő alternatív összetett mondatot eredményező fókusz-alternatívákra az *is* partikula hívja fel a figyelmet. Az *is* a főhangsúly által meghatározott információs fókuszhoz, a (16)-os példában a feltételes tagmondatához kapcsolódik; annak releváns alternatíváira mutat rá. Különösen nyilvánvaló ez, ha a feltételes mellékmondatot névmási határozószó képviseli a főmondat belsejében; ekkor ugyanis az *is* a feltételes tagmondatot képviselő névmási határozószóhoz simul (19a,b), vagy mind a tagmondat után, mind a névmási határozószó után megjelenik (19c).

- (19) a. Ha esik az eső, még *akkor is* megtartjuk az előadást.
 b. Még ha esik az eső, *akkor is* megtartjuk az előadást.
 c. Ha esik *is* az eső, még *akkor is* megtartjuk az előadást.

Ha a feltételes mellékmondatához nem tartozik vele koindexált névmási határozószó, akkor az *is* a szintaktikai szerkezetben a feltételes mellékmondat egészéhez csatolódik ([_{CP} [_{CP} *ha ...*] *is*]). Ezt feltételezzük a (16)-os mondatról is. Alátámasztja e feltételezést, hogy az *is* nem vesz részt a tagmondaton belüli tagadó egyeztetésben:

(20) Még ha senki/tíz néző sem jelenik *is* meg, megtartjuk az előadást.

Ugyanakkor az *is* – a klitikumok esetében nem szokatlan módon – nem mindig a szintaktikai szerkezetben elfoglalt helyén ejtődik ki. A (16)-os példában, akárcsak a (21)–(23) alatti példák (a) változatában, az *is* az információs-fókusz kifejezés főhangsúlyt viselő lexikális alaptagján jelenik meg. Amikor az információs-fókusz kifejezés lexikális alaptagja fonológiai értelemben maga is klitikum, azaz, egy fonológiai szót alkot egy megelőző hangsúlyos elemmel, az *is* akár a lexikális alaptaghoz, akár az azt megelőző hangsúlyos elemhez kapcsolódhat. Ez a helyzet az igekötős igés és a tagadott igés mondatokban. (Simonyi (1881–83: I/43–52) szerint az „uralkodó nyelvszokás” az ige után helyezi az *is*-t, sőt a nyelvészek zöme sérthetetlen szabálynak tekinti a megengedő *is* ige utáni helyét. A (21b), (22b), (23b) alatti példák szórendjét Simonyi a nyelvjárásokból terjedő változatokként írja le.)⁷

- (21) a. Még ha *elered is* az eső, megtartjuk az előadást.
 b. Még ha *el is* ered az eső, megtartjuk az előadást.

⁷ Hasonló a helyzet ma a kérdő *-e* partikula esetében: az uralkodó nyelvszokás az ige után helyezi, de a magyar nyelv egyes területi és társadalmi változataiban a hangsúlytalan igét megelőző hangsúlyos tagadószóhoz, igekötőhöz, esetleg fókuszhoz simul.

- (22) a. Még ha *nem sūt is* ki a nap, megtartjuk az előadást.
 b. Még ha *nem is sūt* ki a nap, megtartjuk az előadást.

Szerkezeti fókusz esetén a jelöletlen opció ma is az ígéhez simuló *is*, de a Spec,FocP-ben álló kizáró értelmű kifejezés után álló *is* is elfogadható:

- (23) a. Még ha csak délután *sūt is* ki a nap, megtartjuk az előadást.
 b. ?Még ha csak *délután is* sūt ki a nap, megtartjuk az előadást.

Az *is* e szórendi változatok mindegyikében a feltételes mellékmondatához csatolt pozícióból kerül a klitikumgazdára; minden esetben azt jelzi, hogy a főmondati állítás egy releváns alternatív feltétel teljesülése esetén is megvalósul.

Az *is*-sel módosított kifejezéshez simuló *még* proklitikum értékelő partikula; azt fejezi ki, hogy az *is*-sel jelölt fókuszt tartalmazó propozíció kevésbé valószínű, mint egy alternatív propozíció, melyben az *is*-sel jelölt fókusz helyén más fókuszértékek szerepelnek. Például:

- (24) *Még* János *is* megoldotta a feladatot.

(24) azt jelenti, hogy János megoldotta a feladatot, és egy másik releváns személy is megoldotta, és a feladat János általi megoldását az episztemikus validátor kevésbé várta, kevésbé valószínűnek tartotta, mint a feladatnak a másik releváns személy általi megoldását.

Hasonló szerepet játszik a *még* a (16)-os mondatban is. Itt is az eredeti összetett állítás és az alternatív fókuszértékkel alkotott előfeltételezett változat valószínűségét rangsorolja. Lényegében azt jelzi, hogy az, hogy esik az eső és megtartjuk az előadást kevésbé várt vagy valószínű az episztemikus validátor számára, mint az, hogy nem esik az eső és megtartjuk az előadást. Ugyanakkor a feltételes megengedő mondatához kapcsolódó *még* elhagyható; csupán explicitté teszi a tőle függetlenül jelen lévő értékelő mozzanatot. Úgy látszik, a feltételes megengedő mellékmondatot módosító *is* önmagában is kifejezi, hogy az általa jelölt feltétel esetén a következmény kevésbé valószínű, mint egy előfeltételezett alternatív feltétel esetén. Azaz, a feltételes mellékmondat egészéhez kapcsolódó *is* különbözik az egyszerű additív *is*-től, az angol *also*, a német *auch* megfelelőjétől. E megengedő *is* az additív komponens mellett skaláris jelentésmozzanatot is magába sűrít az angol *even*-hez⁸ és a német *sogar*-hoz hasonlóan.

⁸ Az angol *even*-ről létezik tekintélyes irodalom. Karttunen és Peters (1979, 5. fejezet) javasol egy formális szemantikai elemzést az *even*-ről, amely sok későbbi elemzést befolyásol.

4. Feltételes megengedő alárendelés szerkezeti fókuszát is tartalmazó mellékmondat

Lényegében a (25) alatt újra felidézett (2b) alatti példa is ugyanazt a feltételes megengedő szerkezetet képviseli, mint a fentebb tárgyalt (2a)/(16), azzal a különbséggel, hogy a mellékmondat szerkezeti fókuszát tartalmaz, amint ezt az ige és az igekötő fordított sorrendje mutatja:

- (25) Még ha $[_{\text{FocP}} \text{csak } [_{\text{FocP}} \text{húsz néző}_i \text{jön}_i \text{is } [_{\text{TP}} \text{el } t_i \text{ } [_{\text{VP}} t_j \text{ } t_i]]]$, megtartjuk az előadást.

4.1. Jelentése

(25)-nek az az állított jelentése, hogy ha pontosan 20 néző jön el, akkor megtartjuk az előadást. Az előfeltevés pedig, hogy a 20-nak létezik m' alternatívája, mely 20-nál nagyobb szám, és ha m' néző jön el, akkor megtartjuk az előadást, továbbá, hogy a *20 néző jön el és megtartjuk az előadást* állítás kevésbé valószínű a v episztemikus validátor számára, mint az *m' néző jön el és megtartjuk az előadást* állítás.

- (26) Még ha csak húsz néző jön is el, megtartjuk az előadást.
 Állítás: $n\text{-néző-eljön} \wedge n = 20 \rightarrow \text{megtartjuk-az-előadást}$
 Előfeltevés: $\text{ALT}_c(20) = \lambda m[20 \leq m]_c \wedge$
 $\exists m'(m' \in \text{ALT}_c(20) \wedge m' \neq 20 \wedge (m'\text{-néző-eljön} \rightarrow \text{megtartjuk-az-előadást}))$
 $\wedge [20\text{-néző-eljön} \wedge \text{megtartjuk-az-előadást}] <_{\text{episztemikusan-valószínű}(v)} [m'\text{-néző-eljön} \wedge \text{megtartjuk-az-előadást}]$

A (25)-ös példában a 20 alternatív értékei (a c kontextus viszonylatában) olyan számok, amelyek nagyobbak 20-nál, de a kontextustól függően lehet egy felső korlátjuk is, így az alternatívák halmazának nem szükséges (felfelé) nyitottnak lennie.

4.2. A jelentést kódoló lexikális és szerkezeti elemek

A *ha* kötőszó következtében e példában is egy lehetséges világban jön létre a mellékmondat és a főmondat közötti megengedő viszony. Az igehez simuló *is* partikula itt is azt jelzi, hogy a feltételes mellékmondat az összetett mondat információs fókuszaként, egy alternatívahalmaz tagjaként funkcionál. Ugyanakkor bonyolítja az értelmezést, hogy az összetett mondat információs fókuszaként szolgáló feltételes mellékmondaton belül is fókuszot találunk.

A feltételes mellékmondatban az igenek az igekötőt megelőző pozíciója mutatja, hogy a tagmondat kizáró értelmű szerkezeti fókuszot tartalmaz: *ha* $[_{\text{FocP}}$

csak [_{FocP} *húsz néző jön*_i [_{TP} *el t_i*]]]. A szerkezeti fókusz, a Spec,FocP-ben álló *húsz néző* maga is alternatívákat aktivál, melyek alternatív propozíciókat hívnak elő. Az alternatív propozíciókban a hangsúlyos *húsz*-at a számskála egyéb tagjai helyettesítik. A FocP-hez csatolt *csak* (mely enklitikumként a FocP lexikális alaptagjához, az igéhez is csatolódhat: *ha húsz néző jön csak el*) azt jelzi, hogy az alternatívahalmazon belül az eredeti *húsz néző jön el* alacsony értéket képvisel; alternatívái a számskála magasabb értékeit tartalmazó *21 néző jön el*, *22 néző jön el*, *23 néző jön el*, ... Ugyanakkor a szerkezeti fókusz kimerítő jegye azt fejezi ki, hogy a mondatban kifejezett állítás az alternatívák közül kizárólag a mondatban megnevezett alternatívára, a *húsz néző jön el*-re teljesül; a tagmondat állított jelentése tehát: 'ha csak pontosan húsz néző jön el'.

Az összetett mondat szintjén az *is* által jelzett behelyettesíthető fókusz-alternatívák a feltételes mellékmondat egészének, azaz, a *ha csak húsz néző jön el* tagmondatnak az alternatívái, alapesetben annak tagadott változata: a *ha nem csak húsz néző jön el* tagmondat. Ennek jelentése egyenértékű a feltételes tagmondat szintjén még kizárt *ha 21 néző jön el*, *ha 22 néző jön el*, ... alternatívákkal. Itt is egy *még* partikula teheti hangsúlyossá, hogy az episztemikus validátor szemében a főmondati következmény teljesülése az eredeti feltétel esetében kevésbé valószínű vagy várt, mint az alternatív feltétel esetében.

4.3. Részösszefoglalás

A feltételes megengedő alárendelő összetett mondat egy lehetséges világban létesít megengedő viszonyt a mellékmondatbeli és a főmondatbeli propozíció között. Az összetett mondat információs fókuszát alkotó feltételes mellékmondathoz csatolt *is* partikula fókuszalternatíva jelenlétére utal; egy olyan előfeltételezett alternatív feltételre, mely esetén szintén teljesül a főmondati következmény. A feltételes mellékmondat előtti, választhatóan kitehető *még* partikula annak kiemelésére szolgál, hogy a főmondati állítás megvalósulása kevésbé valószínű az episztemikus validátor számára a mellékmondatban megfogalmazott feltétel esetében, mint az előfeltételezett alternatív feltétel esetében.

5. Egy rokon szerkezet

A (3) alatti, (28) alatt újra idézett példa a *még* kivételével ugyanazokból az elemekből épül fel, mint a (2b)/(25) alatti példa; csupán szórendjében, pontosabban szerkezetében különbözik tőle:

(28) (**Még*) *Ha csak húsz néző is* eljön, megtartjuk az előadást.

(25)-től eltérően a (28)-as példa nem tartalmaz kizáró értelmű szerkezeti fókusz, azaz, FocP projekciót. Míg a (25)-ös példában a *csak* a FocP-t módosítja, az *is* pedig a feltételes tagmondat egészéhez csatolódik, a (28)-as mondatban a partikulák egy részösszetevőt vesznek körül; az ige NumP kategóriájú alanyi vonzatát módosítják. További különbség, hogy míg (25)-ben kitehető a *még* skaláris partikula, a (28)-as példában kitétele agrammatikus mondatot eredményez.⁹

5.1. Jelentése

A (28)-as példa jelentése különbözik a (25)-ös példa jelentésétől. A (25)-ös példával ellentétben, ahol az állított tartalom, hogy ha pontosan húsz néző jön el, megtartjuk az előadást, a (28)-as mondat állított jelentése azt fejezi ki, hogy húsz vagy annál több néző megjelenése esetén megtartjuk az előadást. Világossá válik a különbség, ha elhagyjuk az *is* partikulát:

- (29) a. Ha csak húsz néző jön el, megtartjuk az előadást.
b. Ha csak húsz néző eljön, megtartjuk az előadást.

A különbség abból adódik, hogy (28)-ban a *húsz néző* nem kizáró jegyű szerkezeti fókusz; nem Spec,FocP pozícióban áll, következésképp jelentése nem 'pontosan húsz néző', hanem 'legalább húsz néző' (l. É. Kiss 2006). Különbözik a két mondat előfeltevése is. Míg (25)-ben a fókusz alternatív értékei 20-nál nagyobb számosságú, (28)-ban 20-nál kisebb számosságú kifejezések. Míg (25) esetében az alternatív fókuszértékek behelyettesítésével alkotott előfeltételezett állítások valószínűbbnek tűnnek az episztemikus validátor számára, mint az eredeti fókuszértéket tartalmazó állítás, (28) esetében az alternatív fókuszértékek behelyettesítése esetén nem teljesül a főmondati következmény.

- (30) Ha csak húsz néző is eljön, megtartjuk az előadást.

Állítás: n -néző-eljön $\wedge n \geq 20 \rightarrow$ megtartjuk-az-előadást

Előfeltevés:

$ALT_{\mathcal{C}}(20) = \lambda m[m \leq 20]_{\mathcal{C}} \wedge$

$\forall m'(m' \in ALT_{\mathcal{C}}(20) \wedge m' \neq 20 \rightarrow (m'\text{-néző-eljön} \rightarrow \neg \text{megtartjuk-az-előadást}))$

(28) esetében is következtethetünk arra, hogy ha 20-nál több néző jön el, akkor még valószínűbb lesz az előadás megtartása, mint 20 néző esetén. Ez azonban nem inherens része a szerkezet jelentésének; nem a mondat összetevőinek jelentésén, hanem a világról való tudásunkon alapszik. Egy színházi előadás esetében minél inkább felülmúlja a nézőszám a minimálisan elégségest, annál

⁹ A *még* partikulának a (28) alatti mondattípusban való elfogadhatatlanságát egy 15 fővel végzett informális teszt is megerősítette.

valószínűbb az előadás megtartása. Azonban például az alábbi mondatok esetében a feltételben szereplő mennyiség növelése nem növeli a főmondati állítás teljesülésének valószínűségét:

- (31) a. Ha csak egy kiskanálnyi sütőport is belekeverünk a lisztbe, könnyű lesz a piskóta.
 b. Ha csak két napig is ágyban maradsz, elmúlik a náthád.

Egy kiskanállynál több sütőpor használata esetén nem valószínűbb, hogy könnyű lesz a piskóta, sőt, a sütőpor mennyiségének érezhető növelésével ellenkező hatást érünk el; száraz süteményt kapunk. A nátha leküzdésének valószínűsége sem nő egyenes arányban az ágyban töltött napok számával. A (28) és (31) alatti mondatok által képviselt szerkezet esetében tehát nem mindig teljesülnek a megengedő alárendelés jelentéstani kritériumai; nem szükségszerűen igaz, hogy a mellékmondat olyan feltételt azonosít, mely esetén a beszélő vagy más episztemikus validátor várakozása szerint a főmondati következmény megvalósulása kevésbé valószínű, mint egy alternatív feltétel esetén volna.

5.2. A jelentést kódoló lexikális és szerkezeti elemek

A (28)-as példabeli *csak* (a (25)-ös példabeli *csak*-tól eltérően) nem állhat az ige mögött. A NumP alaptagjaként szereplő, számskálát jelölő számnév jelentését korlátozza a skála alsó értékének megadásával; feltételezésünk szerint a NumP specifikálójában foglal helyet. A NumP alaptagját alkotó számnév – a nem Spec,FocP-ben álló számnevek természetes nyelvi jelentésének megfelelően – felül nyitott számnévi skálát jelöl (20, 21, 22, 23, ...). A Spec,NumP-ben álló *csak* (redundánsan) a skála alulról való zártságát jelzi; a húsz néző tehát az a minimálisan elégséges nézőszám, amely esetén a főmondati állítás teljesül. Minthogy a *húsz néző* megjelenése a főmondati következmény teljesülésének minimális feltétele, a 20-nál kisebb alternatív fókuszértékek ahhoz az előfeltevéshez vezetnek, hogy ha 20-nál kevesebb néző jelenik meg, nem tartjuk meg az előadást.

Az *is* a szintaktikai szerkezetben a tagmondat információs fókuszát alkotó NumP-hez csatolódik ([NumP [NumP *csak* [Num' *húsz* [NP *néző*]]] *is*]), kiejtéskor annak lexikális alaptagjához simul. A NumP-hez járuló *is* sajátos fókuszalternatívákat jelez. Mint már Simonyi (1881–83: I/27) megfigyelte, a számneves kifejezéshez csatolt – általa 'kiemelő *is*'-nek nevezett – partikula mintegy szembeállítja az adott számnevet a nála kisebb értékű skaláris alternatívákkal. Simonyi szerint a *Száz példát is találunk rá a történetben* mondatot például a hallgató a képzeletében ezzel egészíti ki: *nem csak egyet, kettőt, vagy hármat*. A (28)-as példában az eredeti fókuszértékkel szembeállított fókuszértékek a 19, 18, 17, ... *néző*. Mi ezt a számneves vagy más skalárisan érthető kifejezéshez csatolt *is*-t, Simonyi *kiemelő is*-ét *felnagyító is*-nek nevezzük, ugyanis értelmezé-

sünkben azt fejezi ki, hogy az adott skaláris érték nagyobb az elvártnál vagy elvárhatónál – lásd a (32) alatti példákat:

- (32) a. *Három könyvet is* elolvastam a nyaralás alatt.
 b. János megpályázta az állást; akár *docensi besorolást is* kaphat.

A (32b)-ben megjelenő *akár* partikula a (28) alatti példában is kitehető volna (*Ha akár csak húsz néző is* eljön, ...). Az *akár* – mint Abrusán (2007) és Halm (2016) munkáiból kitűnik – szabad választást kifejező partikula; az *akár csak n* jelentése tehát: 'tetszőleges szám az *n*-nel kezdődő számskálán', '*n* vagy több', 'legalább *n*'.

A skaláris *csak* XP *is* kifejezés nem módosítható a *még* értékelő partikulával. A *még* azt fejezi ki, hogy az *is*-sel jelölt fókusz esetében kevésbé várt az adott proposíció teljesülése, mint a fókuszalternatívák esetében volna. A *csak* XP *is* viszont ennek épp az ellenkezőjét jelenti; azt, hogy az *is* által jelölt fókusz, jelen esetben a *csak húsz néző*, pontosabban a fókuszt tartalmazó *Ha csak húsz néző eljön* kifejezés minimálisan elégséges a főmondati állítás teljesüléséhez, szemben a fókuszalternatívákkal, melyek nem elégségesek hozzá.

5.3. Részösszefoglalás

A (3)/(28) a *még*-től eltekintve ugyanazokból az összetevőkből épül fel, mint a (2b)/(25); jelentésük mégis különbözik, a fókuszalternatívákat jelző *is* partikula eltérő pozíciójából, eltérő hatóköréből és eltérő szerepéből következően. Míg a (25)-ös példában a fókuszalternatívák olyan feltételes mellékmondatok, melyek az *is*-től módosított eredeti mellékmondat számneves kifejezésének (*húsz néző*) nagyobb számosságú alternatíváit tartalmazzák, a (28)-as mondat fókuszalternatívái olyan NumP-k, melyekben az *is*-től módosított NumP kisebb számosságú alternatívái szerepelnek. Míg a (25)-ös mondat esetében az előfeltételezett alternatíva esetén nagyobb a főmondati következmény teljesülésének valószínűsége, mint az állított feltétel esetén, a (28)-as példában az előfeltételezett alternatívák esetében nem teljesül a főmondati következmény.

6. Összefoglalás

Cikkünkben a megengedő szemantikai viszonyt kódoló magyar összetettmondat-típusokat elemeztük. Ezekben az összetett mondatokban az alárendelő tagmondat olyan körülményt fogalmaz meg, melynek a főmondati állítással való együttes megvalósulása a beszélő vagy más episztemikus validátor várakozása szerint viszonylag kevésbé valószínű. Kevésbé valószínű, mint az adott körülménynek egy alternatív főmondati proposícióval való együttes megvaló-

sulása, vagy mint egy alternatív körülménynek az adott főmondati propozícióval való együttes teljesülése. Megvizsgáltuk a mondatok előfeltételezett és állított jelentését, és a megengedő jelentéskomponenst hordozó elemek szerepét. A nem-feltételes megengedő összetett mondatokban az állított jelentés a mellékmondati és a főmondati propozíciók konjunkciója. A szerkezet azzal az előfeltevéssel jár együtt, hogy a két propozíció konjunkciója kevésbé valószínű az episztemikus validátor számára, mint a mellékmondati propozíciónak a főmondati propozíció releváns alternatívájával – alapesetben ellentettjével – való együttes előfordulása. Az előfeltevés hordozója a mellékmondatot bevezető *bár, noha* vagy *jóllehet* kötőszó.

A feltételes megengedő összetett mondatok esetében az az állított jelentés, hogy a mellékmondatban megfogalmazott feltétel esetén megvalósul a főmondatban megfogalmazott következmény. A feltételes mellékmondathoz kapcsolódó *is* partikula azt jelzi, hogy a feltételes mellékmondat alkotta információs fókuszban van alternatív fókuszértéke is, mely alapesetben a mondat tagadott változata. Az összetett mondatnak az az előfeltételezett jelentése, hogy a főmondati következménynek a mellékmondatban megfogalmazott feltétel esetén való megvalósulása kevésbé valószínű az episztemikus validátor szerint, mint az alternatív feltétel esetén való teljesülése. Ezt az előfeltevést a *még* partikula kitétele teheti hangsúlyossá.

Annak tisztázásához, hogy milyen szerepet játszik a fókuszalternatíva terjedelme a megengedő jelentés kialakulásában, összevetettünk két hasonló elemekből felépített feltételes összetett mondatot, melyek egyikében az *is* a feltételes mellékmondathoz, másikában a feltételes mellékmondatban található számneves kifejezéshez csatolódik. Amellett érveltünk, hogy a megengedő jelentés csak akkor alakul ki szükségszerűen, ha az *is* a feltételes mondat egészéhez kapcsolódik, azaz, alternatív feltételes mellékmondat jelenlétét jelzi.

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozunk a Nyelvelmélet és nyelvleírás, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2024. november 14–15. hallgatóságának, valamint cikkünk két lektorának hasznos megjegyzéseiért, tanácsaiért, továbbá a szerkesztők alapos szöveggondozásáért.

Hivatkozások

- Abrusán, Márta 2007. *Even and free choice any* in Hungarian. *Proceedings of Sinn und Bedeutung* 11: 1–15.
- Bánréti Zoltán 1983. A megengedő kötőszók szintaxisáról és szemantikájáról. *Nyelvtudományi Értekezések* 117. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Benkő, Loránd (szerk.) 1970. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára II. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Bécsi Codex 1416 után/1450 körül. Betűhű átirat és latin megfelelő. Közzéteszi: Mészöly Gedeon. (Új Nyelvméltár 1.) Budapest: 1916.
- Czech-kódex 1513. A nyelvemlék hasonmása és betűhű átirata. Jegyzetekkel közzéteszi N. Abaffy Csilla. (Régi Magyar Kódexek 4.) Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1990.
- É. Kiss, Katalin 1998. Identificational versus information focus. *Language* 74: 245–273.
- É. Kiss, Katalin 2002. *The syntax of Hungarian*. Cambridge: Cambridge University Press.
- É. Kiss Katalin 2006. Jól megoldottuk? Rosszul oldottuk meg? *Magyar Nyelv* 102: 442–459.
- É. Kiss Katalin (szerk.) 2014. *Magyar generatív történeti mondattan*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Guary-kódex 1508 előtt. Hasonmás kiadás, közzéteszi, bevezető: Szabó Dénes. (Codices Hungarici, 3.) Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1944.
- Haader Lea 2000. Az alárendelő összetett mondatok. In: Keszler Borbála (szerk.): *Magyar grammatika*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 472–530.
- Halm, Tamás 2016. *The grammar of free-choice items in Hungarian*. PhD disszertáció. Pázmány Péter Katolikus Egyetem.
- Halm Tamás 2023. Az *akár-* és a *bár-* névmási paradigmák diakrón szemantikája. In: Cser András – Nemesi Attila László (szerk.): *Nyelvelmélet és diakrónia* 5. Budapest: PPKE Elméleti Nyelvészet Tanszék – Magyar Nyelvészeti Tanszék. 155–180.
https://btk.ppke.hu/storage/tiny_mce/uploads/10-Halm-Tamas.pdf Elérés dátuma: 2025. október 10.
- Haspelmath, Martin – Ekkehard König 1998. Concessive conditionals in the languages of Europe. In: Johan van der Auwera – Dónall P. Ó Baoill (szerk.): *Adverbial constructions in the languages of Europe*. Berlin – New York: De Gruyter Mouton. 563–640.
- Karttunen, Lauri – Stanley Peters 1979. Conventional implicature. In: Choon-Kyu Oh – David A. Dinneen (szerk.): *Syntax and semantics, volume 11: Presupposition*. New York: Academic Press. 1–56.
- Kazinczy-kódex 1526–1541. Közzéteszi: Kovács Zsuzsa. (Régi Magyar Kódexek 28.) Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság, 2003.
- Klemm Antal 1934. Megengedő mondatok. *Magyar Nyelv* 30: 7–12.
- König, Ekkehard 2006. Concessive clauses. In: Keith Brown (szerk.): *Encyclopedia of language and linguistics* 2. Elsevier. 820–824. <https://doi.org/10.1016/B0-08-044854-2/00277-7>
- Könyvecse az szent apostoloknak méltóságokról. 1521. A nyelvemlék hasonmása és betűhű átirata. Közzéteszi bevezetést és a jegyzeteket írta: Pusztai István. (Régi Magyar Kódexek 1.) Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1985.
- Langacker, Ronald W. 1969. On pronominalization and the chain of command. In: Sanford A. Schane – David A. Reibel (szerk.): *Modern studies in English*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. 160–186.
- Rác Endre 1995. Nem mondatrészkifejtő mellékmondatok. In: Benkő Loránd (szerk.) *A magyar nyelv történeti nyelvtana* II/2. Budapest: Akadémiai Kiadó. 694–718.
- Rooth, Mats 1992. A theory of focus interpretation. *Natural Language Semantics* 1: 75–116.
<https://doi.org/10.1007/BF02342617>
- Schützler, Ole 2023. Concessive constructions in varieties of English (*Language Variation* 9). Berlin: Language Science Press.
- Simonyi Zsigmond 1881–1883. *A magyar kötőszók, egyuttal az összetett mondat elmélete* I, II, III. Budapest: MTA.

- Stirling, Lesley 1993. Switch-reference and discourse representation. Cambridge: Cambridge University Press.
- Van Gelderen, Elly 2011. The linguistic cycle: Language change and the language faculty. Oxford: Oxford University Press.
- Varga Diána 2014. A magyar felszólító mondatok szerkezete. PhD disszertáció. Pázmány Péter Katolikus Egyetem.

Concessive sentences in Hungarian

Abstract: The paper studies Hungarian complex sentences encoding a concessive relation: among them, non-conditional and conditional concessive sentences. It analyzes their asserted and presupposed meaning components. The asserted content of non-conditional concessive sentences is the conjunction of the subordinate proposition and the main proposition. The presupposition is that the conjunction of the two propositions is less likely for an epistemic validator than the joint holding of the subordinate proposition and a relevant alternative of the main proposition. The presupposition is encoded by the complementizers *bár*, *noha*, or *jóllehet*. The asserted content of conditional concessive sentences is that in case the condition formulated in the subordinate clause is met, the consequence encoded in the main clause is realized. The presupposition is that the realization of the consequence in the case of the given condition is less likely for the epistemic validator than its realization in the case of an alternative condition. The alternative condition is evoked by the particle *is* adjoined to the conditional clause, whereas the scalar element of the presupposition is lexicalized by the particle *még*.

Keywords: concessive construction, concessive meaning, presupposition, *is*, *még*, *bár*

Donáti Flóra Lili

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

É. Kiss Katalin (levelező szerző)

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Nyelvtudományi Kutatóközpont

Email cím: e.kiss.katalin@nytud.elte.hu

Christopher Piñón

Université de Lille
UMR 8163 STL